

TAŞIMA İŞLERİ KOMİSYONCUSUNUN TAŞIMA İŞİNİ ÜZERİNE ALMASI VE BUNUN HUKUKİ SONUÇLARI

Dr. Umut AKDENİZ*

ÖZET

Türk Ticaret Kanunu'nun 917 ilâ 930. maddelerinde hüküm altına alınmış olan ve kural olarak eşyanın taşıtılmasını üstlenen taşıma işleri komisyoncusu için aynı kanunun 926. maddesinde taşıma işini üzerine alma hakkı öngörülmüştür. Taşıma işleri komisyoncusunun taşıma işini üzerine alması, taşımanın normal bir taşıyıcı tarafından gerçekleştirilmesine nazaran hızlı ve az maliyetli olabilmesi bakımından eşyasını taşımak isteyen kişiye de avantaj sağlar. Normal bir durumda taşıma işleri komisyoncusu eşyanın taşıtılması borcunu taşıyıcı ile sözleşme akdederek ve eşyayı bu kişinin taşımasını temin ederek yerine getirir. Taşıma işleri komisyoncusunun, sayılan bu yükümlülüğü gereği gibi yerine getirmesi sözleşmenin ifası anlamına gelir. Bu nedenle, kural olarak, taşıma işleri komisyoncusu, taşıyıcının fiillerinden sorumlu tutulamaz. Ancak, taşıma işini üzerine alan taşıma işleri komisyoncusu taşımadan doğan haklar ve yükümlülükler bakımından taşıyıcı veya taşıyan sayılır. Söz konusu hâlde, taşıma işleri komisyoncusu, taşımanın yerine getirilmesinden de sorumlu olduğundan, komisyoncunun taşımaya ilişkin olarak sorumluluğu TTK'nın 928. maddesine göre değil, taşıyıcının tabi olduğu hükümlere göre belirlenir. Bir edimin taşımaya ilişkin olup olmadığı, o edimin, taşımacılık faaliyetinin özünden sayılan bir faaliyet olup olmadığına göre belirlenir. Bu hususta, taşımaya doğrudan bağlantılı olarak yerine getirilmesi gereken tüm faaliyetler taşıma hukukuna tâbi olur. Komisyoncunun, taşıma işini üzerine aldığı bir durumda kendi faaliyeti için isteyeceği ücretin yanı sıra olağan taşıma ücretini de isteme

---

* Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi.

hakkı vardır. Bu çalışmada taşıma işleri komisyoncusunun taşıma işini üzerine alması ve bunun hüküm ve sonuçları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Taşıma işleri komisyoncusu, taşıma işini üstlenme, taşıyıcı, taşımaya ilişkin faaliyet.

FREIGHT FORWARDER'S UNDERTAKING THE TRANSPORTATION AND ITS LEGAL CONSEQUENCES

ABSTRACT

The freight forwarder who as a rule undertakes to get the goods transported is regulated by the articles from 917 to 930 of the Turkish Code of Commerce and article 926 of the said Code entitles the freight forwarder the right to undertake the transportation. Freight forwarder's undertaking the transportation brings additional advantages to the shipper as the transportation can be handled faster and with a decreased cost when compared to a transportation undertaken by an ordinary contract carrier. Under normal circumstances the freight forwarder fulfills the obligations for getting the goods transported by getting into a contract with a contract carrier and arranging the transportation to be made by this person. Freight forwarder's fulfillment of this obligation as required also means the completion of the contract by the freight forwarder. As a result of this, as a rule the freight forwarder may not be held liable for the actions of the contract carrier. On the other hand, the freight forwarder who undertakes the transportation would be considered as contract carrier or the transporter in relation with the rights and obligations arising from the transportation. In this situation, as the freight forwarder is responsible for the completion of the transportation his liability shall be determined not according to the article 928 of the Turkish Code of Commerce but according to the provisions on contract carrier. Determination of whether a performance is related to transportation or not shall be made according to whether such performance is an action which is considered as an essence of the transportation activity. In this situation all activities which must be fulfilled in direct relation with transportation would be subject to

transportation law. In relations where the freight forwarder undertakes the transportation he becomes entitled to demand the usual transportation fees in addition to the fee he would be demanding for his own activities. In this study the subject of freight forwarder's undertaking the transportation and its effects and consequences are reviewed.

Key Words: Freight forwarder, undertaking the transportation, contract carrier, activity related to transportation.

GİRİŞ

Eşyasını taşıtmak isteyen kişiler, bu işle bizzat ilgilenmelerine nazaran maliyet ve zaman açısından avantajlı olduğundan veya taşıma işi hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarından, taşımanın uygun fiyata ve hızlı biçimde gerçekleştirilmesini temin etmeleri için, taşıma piyasasında uzman başka kişilerle anlaşma yoluna giderler¹. Taşıma işinin organizasyonu için görevlendirilen bu kişilere, taşıma işleri komisyoncusu adı verilir.

6102 sayılı TTK'nın² (Türk Ticaret Kanunu), taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesini tanımlayan 917. maddesine³ uygun olarak taşıma işleri komisyoncusunu⁴, “gönderen⁵ ile yaptığı bir sözleşmeye

¹ *Baumbach, A.; Hopt, K.; Merkt, H.; Handelsgesetzbuch, 34. Auflage, München, 2010, § 453, 1.*

² 6102 sayılı TTK, 14 Şubat 2011 tarihinde kabul edilmiş ve 27846 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

³ Taşıma işleri komisyoncusu, 6762 sayılı eski Türk Ticaret Kanunu'nun Kıymetli Evrak adlı üçüncü kitabının altıncı faslı olan emtia senetlerinin dördüncü ayırımında (808 ilâ 815. maddeler) düzenlenmişti. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda ise, taşıma işleri komisyoncusu, ayrı bir kitap hâline getirilen “Taşıma İşleri” adlı dördüncü kitabın altıncı kısmında (917 ilâ 930. maddeler) düzenlenmiş ve söz konusu kısım hazırlanırken 25/06/1998 tarihli Alman Taşıma Hukuku Reform Kanunu (Transportrechtsreformgesetz-TRG) uyarınca değiştirilen Alman Ticaret Kanunu (HGB) mehz alınmıştır.

⁴ Belirtmek gerekir ki, 6102 sayılı TTK Tasarısı'nın ilk hâlinde, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda kullanılan “Taşıma İşleri Komisyoncusu” yerine “Taşıma İşleri Yüklenicisi” ibaresi kullanılmıştır. Ancak, bu ibare, Adalet Komisyonu'nda değiştirilmiş ve “Komisyoncu” terimi geri getirilmiştir. Buna gerekçe olarak da, 6762 sayılı Kanun'da kullanılan komisyoncu teriminin, “başkası hesabına taşıtma” işini daha iyi ifade ettiği gösterilmiştir, 22. Dönem Adalet Komisyonu Raporu, Türkiye Büyük Millet Meclisi Adalet Komisyonu Esas No : (1/1138), Karar No: 123, Tarih: 3/5/2007; kanaatimizce,

dayanarak, ücret karşılığında, onun eşyasını taşıtmayı üstlenen kişi” olarak tanımlayabiliriz.

Taşıma işleri komisyoncusu, eşyanın “taşıtılmasını” üstlenir. Bu bakımdan, eşyanın taşıtılması, taşıma işleri komisyoncusunun temel borcunu teşkil eder. Eşyanın taşıtılmasını değil de, taşınmasını üstlenen kişiler, taşıma işleri komisyoncusu sayılmazlar⁶. Ancak, taşıma işleri komisyoncusunun, eşyanın taşınmasını üstlenmesi de mümkündür. Nitekim, bu hâl TTK’nın 926. maddesinde hüküm altına alınmıştır. Anılan maddeye göre, “taşıma işleri komisyoncusu, eşyanın taşınmasını bizzat üstlenebilir. Bu hakkını kullanırsa, taşımadan doğan haklar ve yükümlülükler yönünden taşıyıcı veya taşıyan sayılır⁷. Bu durumda, kendi

---

6102 sayılı TTK’da, taşıma işleri komisyoncusu yerine “taşıtma işleri organizatörü” ibaresi kullanılmalıydı. Zira, komisyoncunun asıl yükümlülüğünün eşyanın taşıtılması olduğu ve bunun, taşıma işinin örgütlenmesini kapsadığı ifade edilmiştir (TTK.m.918/1). Yani, komisyoncu bir organizatör olarak hareket etmektedir. Ancak, çalışmamızda, yerleşmiş bir kalıp olduğundan, kanunda kullanılan taşıma işleri komisyoncusu ifadesini kullanmayı uygun görüyoruz.

⁵ 6762 sayılı eski TTK’da, taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin diğer tarafını belirtmek üzere “müvekkil” terimi kullanılmıştı. 6102 sayılı TTK’da ise, müvekkil terimi yerine “gönderen” terimi kullanılmıştır. Yeni TTK’da “gönderen” teriminin tercih edilmiş olması yerinde olmamıştır. Zira taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinde, sözleşmenin karşı tarafı, kararlaştırılan eşyayı göndermemektedir; sözleşmeyi, gönderme işini kendisi yerine bir başkasının yerine getirmesi amacıyla akdetmektedir.

⁶ 6762 sayılı eski TTK zamanında, kanunda, komisyoncunun eşyanın taşıtılmasını üstlendiği hüküm altına alınmış olmasına rağmen (bkz.m.808), Yargıtay, taşıma işleri komisyoncusunun taşımayı üstlendiği yönünde kararlar vermekteydi, bkz. Yarg. 11. HD, 22.4.1986, E.2390, K. 2398, YKD. 1986/8, s. 1163 vd.

⁷ Belirtmek gerekir ki, TTK’nın, taşıma işleri komisyoncusunun, taşıma işini üzerine alması hâlinin düzenlendiği 926. maddesinde, taşımadan doğan haklar ve yükümlülükler yönünden “taşıyıcı veya taşıyan sayılacağı”, kesin ücretin düzenlendiği 921. maddesi ile toplama yükün düzenlendiği 927. maddesinde ise, taşıyıcının veya taşıyanın hak ve yükümlülüklerine sahip olduğu” belirtilmiştir. Buna karşın, Mevaz Alman Ticaret Kanunu’nun, taşıma işinin üstlenilmesi, kesin ücret ve toplama yükün düzenlendiği paragraflarında aynı, yani, “taşıyıcının veya taşıyanın hak ve yükümlülüklerine sahip olur” ifadesi kullanılmıştır. TTK’nın gerekçesinde maddeler arasında böyle bir farklılığa ilişkin olarak herhangi bir açıklama yer almamaktadır. Kanaatimizce, böyle bir ifadenin kullanılmasında 6762 sayılı TTK’nın, komisyoncunun, taşıma işini üstlenmesinin düzenlendiği 814. maddesinin 1. fıkrasının etkisi büyüktür. Ancak, belirtmek gerekir ki, 926. maddede kullanılan bu ifade ile diğer iki maddede (TTK.m.921 ile 927) kullanılan ifade arasında esaslı bir farklılık yoktur.

faaliyeti için isteyeceği ücretin yanı sıra olağan taşıma ücretini de isteyebilir”.

Çalışmamızın amacı, taşıma işleri komisyoncusunun, taşıma işini üzerine alması hakkında bilgi vermek ve bunun hüküm ve sonuçlarını belirtmek suretiyle, taşıma işini bizzat üstlenen komisyoncunun hukuki durumunu ortaya koymaktır.

I. Taşıma İşleri Komisyoncusunun Taşıma İşini Üzerine Almasının Hukuki Niteliği

Taşıma işleri komisyoncusu, taşıma işini üstlendiğinde, taşıma sözleşmesini üçüncü bir kişiyle değil, kendi kendisiyle yapmış gibi olur (bkz. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m.543). Bir görüşe göre, komisyoncunun, sözleşmeyi üçüncü kişi yerine kendi kendisiyle yapması, değiştirici yenilik doğuran bir hakkın kullanılmasıdır⁸. Ancak, bu görüş kabul edildiği takdirde, söz konusu hakkın kullanılması hâlinde, komisyoncu ile gönderen arasındaki ilişki, komisyon sözleşmesinden çıkıp taşıma sözleşmesine dönüşür⁹. Fakat belirtmek gerekir ki, komisyoncu ile gönderen arasındaki temel ilişki olan komisyonculuk sözleşmesinin, komisyoncu tarafından, gönderen hilafına kaldırılamaması ve geçerliliğini koruması gerekir. Nitekim Kanun Koyucu, taşıma işini üzerine alması durumunda komisyoncuyu, sadece, taşımayla ilgili olarak taşıyıcı sayarak, temel ilişki olan komisyonculuk sözleşmesinin geçerliliğini koruma niyetini göstermiştir. Böylelikle, her iki ilişki yan yana bulunduğundan, kanaatimizce, komisyoncunun taşıma işini üzerine

---

⁸ *Von Tuhr, A.*; Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı, C:1-2, Ankara, 1983, Çev. Cevat Edege, s. 24; BGE 59 II 245, 250; *Oser, H.*; *Schönenberger, W.*; Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, V. Band: Das Obligationenrecht, 3. Teil: Art. 419-529, Zürich 1945, Art. 436, 3; bu hakkın, İsviçre Borçlar Kanunu'nun 72. maddesi (TBK.m.86) anlamında bir seçimlik hak niteliği olduğu hakkında bkz. *Gautschi, G.*; Berner Kommentar zum Schweizerischen Zivilrecht, Das Obligationenrecht, 2. Abteilung, Die Einzelnen Vertragverhältnisse, 6.Teilband, Besondere Auftrags-und Geschäftsführungsverhältnisse sowie Hinterlegung, Bern, 1962, Art.436, 2b.

⁹ *Yavuz, C.*; Türk-İsviçre ve Fransız Medeni Hukuklarında Dolaylı Temsil, İstanbul, 1983, s. 198.

alması, değiştirici değil, kurucu yenilik doğuran bir hakkın kullanılması olarak kabul edilmelidir¹⁰.

Diğer yandan, taşıma işinin, taşıma işleri komisyoncusu tarafından bizzat üstlenilmesi, taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin özel bir ifa řeklidir¹¹. Zira komisyoncunun taşıma işini üzerine alması, her ne kadar bir hak olsa da; onun sahip olduğu, ücret, masraf talep etme ve hapis hakkı gibi haklardan farklı olup, eşyanın taşıtılması borcunun yerine getirilmesi bakımındandır.

II. Taşıma İşleri Komisyoncusunun Taşıma İşini Üzerine Alma Hakkını Kullanabilmesinin Şartları

Öncelikle belirtmek gerekir ki, niteliği gereği bir hak olduğundan ve taşıma işleri komisyoncusunun, gönderenin menfaatlerini gözetme yükümlülüğü,¹² taşıma bakımından değil, sadece, eşyanın taşıtılması bakımından söz konusu¹³ olduğundan, maliyet açısından gönderenin yararına olacağı bir durumda dahi, taşıma işleri komisyoncusunun, taşıma işini üstlenmesi hususunda bir yükümlülüğü bulunmamaktadır. Kaldı ki, gönderen, taşıma işleri komisyoncusuna bu yönde bir talimat da veremez. Zira; taşıma işleri komisyoncusunun sözleşme ile üstlenmediği bir yükümlülüğün, kendisine talimat ile yüklenilmesi mümkün değildir. Bu bakımdan, taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğunun, kendi isteği dışında, taşıyıcı için öngörölmüş hükümlere göre belirlenerek, ağırlaştırılması mümkün olmamalıdır. Bununla birlikte, TTK'nın 917. maddesinin 3. fıkrasında yapılan atıf gereğince uygulanması gereken TBK'nın, komisyonculuk sözleşmesine ilişkin hükümlerinden olan 540.

¹⁰ Aynı yönde, Yavuz, s. 200; Seçer, Ö.; Alım Satım Komisyonculuğu Sözleşmesi, İstanbul, 2013, s. 259.

¹¹ Becker, H.; İsviçre Boralar Kanunu Şerhi, Çeşitli Sözleşme İlişkileri, Bern, 1934, Çev. Suat Dura, Art.436, 3; Gass, W. (Boujong, K.; Ebenroth, C.T.; Joost, D.); Handelsgesetzbuch, Band 2, § 343-475 h, Transportrecht Bank-und Börsenrecht, München, 2001, § 458, 1; Koller, I.; Transportrecht, Kommentar zu Spedition, Gütertransport und Lagergeschäft, München, 2007, § 458, 1; Seçer, s. 275.

¹²“Taşıma işleri komisyoncusu edimlerini yerine getirirken, gönderenin menfaatlerini gözetmekle ve onun talimatlarına uymakla yükümlüdür” TTK.m.918/4.

¹³ Bydlinski, P.; (Schmidt, K.; Herber, R.; Czerwenka, B. ve diğer yazarlar), Münchener Kommentar zum Handelsgesetzbuch München, 2009, § 458, 45.

maddesinin 2. fıkrası uyarınca, taşıma işleri komisyoncusunun, gönderene, taşıyıcıyla anlaştığı taşıma ücretinden fazla bir bedel bildirmesi hâlinde; gönderenin, komisyoncuyla, taşıyıcıyla anlaşılan gerçek ücret üzerinden taşıyıcı sayma hakkına sahiptir.

Belirtmek gerekir ki, taşıma işleri komisyoncusunun, taşıma işini üzerine alma hakkına sahip olması, her zaman bu hakkını kullanabileceği anlamına da gelmemelidir. İlk olarak, söz konusu hakkın kullanımı, sözleşmede yasaklanmış olabilir. Zira, 6762 sayılı eski TTK'nın, taşıma işleri komisyoncusunun taşıma işini üzerine alması hâlinin düzenlendiği 814. maddesinin 1. fıkrasındaki “aksine mukavele” ibaresi, 6102 sayılı TTK'nın 926. maddesinde yer almıyorsa da; sözleşme serbestisi ilkesi gereğince, taraflar, sözleşmenin içeriğini istedikleri gibi belirleyebileceklerinden; komisyoncunun, bu hakkını kullanmasının sözleşmeyle yasak edilme olanağı hâlen devam etmektedir. Yani, yeni ve eski kanun arasında bu yönden bir fark yoktur¹⁴. Bununla birlikte, taşıma işleri komisyoncusunun bu hakkının gönderen tarafından talimat yoluyla yasaklanması mümkün değildir¹⁵. Ancak, taşıma işleri komisyoncusu, gönderenin, belirli bir taşıyıcı ile sözleşme yapma yönündeki talimatıyla bağlı olduğundan, böyle bir hâlde taşıma işini üzerine alma hakkını kullanamayacaktır¹⁶. Aynı şekilde, gönderenin menfaatine aykırı olacak ise, bu hakkın kullanılmaması gerekir¹⁷. Örneğin, taşıma işini daha hızlı ve güvenli şekilde gerçekleştirebilecek taşıyıcının bulunduğu bir durumda

¹⁴ Ancak, TTK'nın 926. maddesinin gerekçesinde, “6762 sayılı Kanun'un hükmünde, yüklenicinin (komisyoncunun) taşıma işini üzerine alması, tarafların bu hususu kararlaştırmaları hâlinde mümkündür; buna karşılık Tasarı ile getirilen yeni düzenlemeye göre, yüklenici her hâlde bu hakkı haizdir...” ifadesi yer almaktadır. Görüldüğü üzere, Gerekçe'de, 6762 sayılı TTK bakımından (aslında öyle olmamasına karşın) komisyoncunun, taşıma işini üzerine alabilmesi için, tarafların bu hususu kararlaştırmış olmalarının gerekli olduğu gibi hatalı bir ifade kullanılmıştır.

¹⁵ *Krien, E.; Andresen, B.; Valder, H.*; Speditions-, Fracht- und Lagerrecht, Berlin, 2000, § 458, 9; Koller, § 458, 8; Bydlinski, Münchener Kommentar, § 458, 10; Becker, Art. 436, 6; Oser/Schönenberger, Art. 436, 10.

¹⁶ Koller, § 458, 8.

¹⁷ *Jungfleisch, H.*; Der Selbsteintritt des Spediteurs, Frankfurt am Main; Bern ; New York; Nancy, 1984, s. 66; *Helm, J.G.*; Speditionsrecht, 2. völlig neu bearbeitete Auflage, Berlin, 1986, §§ 412- 413, 92; Seçer, s. 267.

komisyoncunun, taşıma işini üzerine almaması gerekir¹⁸. Buna karşın, taşıma işini daha ucuza gerçekleştirecek bir taşıyıcının bulunduğu bir durumda dahi, taşıma işleri komisyoncusunun, olağan taşıma ücretini değil, taşıyıcının talep ettiği daha az olan ücreti isteyebileceği kabul edilmeli ve taşıma işini üzerine alma hakkı bundan etkilenmemelidir¹⁹. Zira, böyle bir hâlde, gönderenin menfaatine aykırı bir durum oluşmamaktadır²⁰.

Yukarıda da belirttiğimiz üzere, taşıma işleri komisyoncusunun, taşıma işini üzerine aldığı bir durumda, kendi faaliyeti için isteyeceği ücretin yanı sıra olağan taşıma ücretini de isteme hakkı vardır (TTK.m.926). Bu nedenle, acaba, komisyoncunun taşıma işini üzerine alma hakkını kullanabilmesi için, olağan bir taşıma ücretinin bulunması gerekir mi?. İsviçre Hukuku'nda, taşıma işleri komisyoncusunun taşıma işini üstlenmesi kanunda özel olarak düzenlenmediğinden, bu hukuk sistemi bakımından komisyoncunun söz konusu hakkını kullanabilmesi için, olağan bir taşıma ücretinin varlığı gerekir²¹. Türk Hukuku bakımından ise, bu konuda özel düzenleme bulunduğundan (TTK.m.926), TBK'nın 543. maddesinin uygulanmasına gerek kalmaz. Bu nedenle, olağan bir taşıma ücreti olmasa dahi taşıma işleri komisyoncusu bu hakkını kullanabilmelidir²².

Son olarak belirtmek gerekir ki, taşıma işleri komisyoncusunun taşıma işini üzerine almasına nazaran *lex specialis* özelliğine sahip olması

---

¹⁸ *Ruß, W. (Glanegger,P.;Kirnberger,C.;Kusterer, S.;Selder, J.;Stuhlfelner, U.), Heidelberg Kommentar zum Handelsgesetzbuch, Handelsrecht Bilanzrecht Steuerrecht, Heidelberg, 2007, § 458, 2; Krien/Andresen/Valder, § 458, 8; Bydlinski, Münchener Kommentar, § 458, 13.*

¹⁹ Aksi yönde Helm, §§ 412- 413, 101.

²⁰ Jungfleisch, s. 66; Bydlinski, Münchener Kommentar, § 458, 14; aksi görüş için bkz. Koller, § 458, 4.

²¹ Oser/Schönenberger, Art. 439, 32.

²² Aynı yönde *Arkan, S.; Karada Yapılan Eşya Taşımalarında Taşıyıcının Sorumluluğu*, Ankara, 1982, s. 23; Alman Hukuku bakımından aynı yönde bkz. Gass, § 458, 10; Helm, §§ 412- 413, 90; karşı görüş için bkz. Bydlinski, Münchener Kommentar, § 458, 20; Koller, § 458, 7.

nedeniyle kesin ücret anlaşmasının bulunduğu durumlarda 926. maddenin uygulanması söz konusu olmaz²³.

III. Taşıma İşleri Komisyoncusunun Taşıma İşini Üzerine Alma Hakkını Kullanmasının Şekli

Taşıma işleri komisyoncusu, taşıma işini üzerine alma hakkını, eşyayı hiçbir açıklama yapmadan taşıyarak mı yoksa yapacağı bir irade beyanıyla mı kullanmalıdır?. Bununla ilgili olarak, eski HGB zamanında burada real bir işlemin olduğu sonucuna varılmaktaydı²⁴. Zira HGB'nin bu hususun düzenlendiği eski 412. paragrafında “*selbst auszuführen*”, yani, taşımanın “bizzat icra edilmesinden” bahsedilmekteydi. 6102 sayılı kanunun 926. maddesinde ise, bu hakkın nasıl kullanılacağı konusunda herhangi bir açıklık yoktur. Anılan maddede, sadece, “taşıma işleri komisyoncusu, eşyanın taşınmasını bizzat üstlenebilir” ifadesi yer almaktadır. 926. maddenin gerekçesinde, bu hakkın, gönderene bildirimde bulunularak kullanılabileceği ifade edilmiştir²⁵. HGB'nin gerekçesinde de burada bir real işlemin değil, varması gerekli bir irade beyanının söz konusu olduğu ifade edilmiştir²⁶.

Taşıma işleri komisyoncusu, TTK'nın 926. maddesindeki hakkını kullanarak sözleşmeyi değiştirmekte ve taşımanın organizasyonu yanında taşıma işini de üstlenerek, onu genişletmektedir. Çünkü, böyle bir hâlde, taşıma işleri komisyoncusu kendi yükümlülüklerine ek olarak taşımadan doğan hak ve yükümlülüklerle de sahip olmaktadır ki; bu, maddi bir fiil ile değil kural olarak hukuki işlem ile gerçekleştirilebilir²⁷. Bu nedenle, kanaatimizce, komisyoncunun taşıma işini üzerine alması, tek taraflı bir

---

²³ Koller, § 458, 3; Bydliniski, Münchener Kommentar, § 458, 24; aksi görüş için bkz. Krien/Andresen/Valder, § 458, 30; Gass, § 458, 4.

²⁴ Helm, §§ 412- 413, 76.

²⁵ “...gönderene bu hakkını kullanacağını bildirerek taşıyıcı veya taşıyan sıfatını da iktisap edecektir” TTK'nın 926. maddesine ilişkin gerekçe.

²⁶ Alman Taşıma Hukuku Reform Kanunu'na (TRG) ilişkin 29.08.97 tarihli Federal Hükümet Kanun Tasarısı, Bundestag Drucksache 13/8445, s. 109.

²⁷ Koller, § 458, 9; aynı yönde Krien/Andresen/Valder, § 458, 6.

irade açıklaması niteliğindedir²⁸. Taşıma işleri komisyoncusunun; örneğin, gönderen olarak kendi adını yazdığı bir taşıma senedini gönderene vermesi²⁹ ya da taşıma işinin bir kısmını bizzat kendi taşıma araçlarıyla gerçekleştirmesi gibi³⁰ hâllerde, bu yönde bir irade açıklamasında bulunduğu ve taşıma işini üzerine alma hakkını kullandığı sonucuna varılmalıdır.

Acaba, bu irade açıklamasının, gönderene varması gerekli midir?. Doktrinde bir kısım yazarlar, taşıma işleri komisyoncusunun, normal durumda, sözleşme imzaladığı taşıyıcı hakkında gönderene herhangi bir bilgi verme yükümlülüğü bulunmadığını, bu nedenle, taşıma işini üzerine almasını da gönderene bildirmek zorunda olmadığını ifade etmektedirler³¹. Buna karşılık, KOLLER, taşıma işleri komisyoncusunun, taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin ne şekilde yerine getirildiği hakkında gönderene bilgi vermek zorunda olduğunu; bu nedenle, sözleşme kurulurken bu niyetini açıklamamış olan komisyoncunun, taşıma işini üzerine alma kararını, gönderene bildirmek zorunda olduğunu belirtmektedir³². ARKAN ise, komisyoncunun, taşıma işini kendisi tarafından yerine getirileceğini gönderene bildirmesi gerektiğini³³; ancak, böyle açık bir irade beyanında bulunmasa dahi TBK'nın 544. maddesi uyarınca, sözleşmenin diğer tarafını göstermeksizin vekâletin yerine getirildiğini gönderene bildiren komisyoncunun, taşıyıcı sayılacağını ifade

²⁸ Yavuz, s. 200, 201; Seçer, s. 268; Gass, § 458, 17; Krien/Andresen/Valder, § 458, 6; aksi yönde Jungfleisch, s. 29; Becker, Art. 436, 7.

²⁹ Nitekim, bu durum, 6762 sayılı TTK'nın 814. maddesinin 2. fıkrasında özel olarak belirtilmişti.

³⁰ OLG München'in 27.7.1990 tarih ve 23 U 6160/89 sayılı kararı, TranspR 1991, s. 23, 24; OLG Hamburg'un 23.6.1983 ve 6 U 235/82 sayılı kararı, TranspR 1984, s. 178, 179; Arkan, Sorumluluk, s. 23.

³¹ Krien/Andresen/Valder, § 458, 10; Helm, §§ 412- 413, 77; Bydlinski, Münchener Kommentar, § 458, 41.

³² Koller, § 458, 9; aynı yönde JOACHIM, Willi; ve diğer yazarlar, Heymann-Handelsgesetzbuch (ohne Seerecht), Cilt 4, §§ 343-475h, 2005, § 458, 5; Gautschi, Art. 437, 1b; Becker, Art. 436, 7.

³³ Alım satım komisyoncusu bakımından aynı yönde, Seçer, s. 268.

etmektedir³⁴. Kanaatimizce, bilgi verme yükümlülüğünün gereği olarak taşıma işleri komisyoncusu, taşıma sözleşmesinin yapıldığını gönderene derhal bildirmekle yükümlü³⁵ olmakla birlikte, aksi kararlaştırılmadıkça, taşımayı bizzat yerine getirebilme hakkına sahip olduğundan, ne taşıyıcının kimliğine ne de taşımayı bizzat gerçekleştirdiğine ilişkin bir bilgiyi kendisine vermekle yükümlüdür. Çünkü, buna benzer bilgiler taşıma işleri komisyonculuğunda herhangi bir fonksiyonu ve önemi haiz değildir³⁶.

Taşıma işleri komisyoncusunun taşıma işini üzerine aldığı iddia eden gönderenin bunu ispat etmesi gerekir.

IV. Taşıma İşleri Komisyoncusunun Taşıma İşini Üzerine Alma Hakkını Kullanmasının Zaman Bakımından Sınırı

Taşıma işleri komisyoncusu, taşıma işini üstlenme hakkını, taşımanın tamamlanmasına kadar kullanabilir³⁷. Buna göre, taşıma işinin, sadece, bir kısmı gerçekleşmişse, kalan kısım üzerinde bu hak kullanılabilir. Bir başka ifadeyle, taşıma işinin, komisyoncu tarafından kısmi olarak üstlenilmesi ve gerçekleştirilmesi mümkündür³⁸. Böyle bir hâlde, komisyoncu, eşyanın taşınmasını belli bir yere kadar kendisi gerçekleştirip, kalan kısım için başka bir taşıyıcı ile (taşıma işleri komisyoncusu sıfatıyla) taşıma sözleşmesi akdedecektir. Taşıma işleri komisyoncusunun, eşyanın taşınması hususunda daha önce bir taşıyıcı ile sözleşme imzalamış olsa dahi taşıma işini üzerine alma hakkını kullanabileceği ifade edilmektedir³⁹. Ancak, bunun mümkün olabilmesi

³⁴ Arkan, S.; “Taşıma İşleri Komisyoncusunun Borçlarını ve Sorumluluğunu Düzenleyen Hükümler”, AÜHFED, Yıl 1980, C. 37, S. 1-4, s. 313, dnp.1; Arkan, S.; Ticarî İşletme Hukuku, 15. Baskı, Ankara, 2011, s. 234, dnp.2.

³⁵ Arkan, Borçlar ve Sorumluluk, s. 315.

³⁶ Helm, §§ 407-409, 122.

³⁷ Ruß, § 458, 2; Gass, § 458, 11; Koller, § 458, 8; Krien/Andresen/Valder, § 458, 11.

³⁸ Bydlinski, Münchener Kommentar, § 458, 17; Gass, § 458, 19; Koller, § 458, 6; Krien/Andresen/Valder, § 458, 20.

³⁹ Koller, § 458, 8; Bydlinski, Münchener Kommentar, § 458, 16; aksi yönde Oser/Schönenberger, Art. 436, 8; Gautschi, Art.436, 2c; Becker, Art.436, 8; bu görüşün, komisyoncunun işlemi kendisiyle yapmış sayılma karinesini öngören TBK.m.544 hükmüne de uygun olduğu yönünde *Montanaro, G.*; Die Haftung des Spediteurs für

için, kanaatimizce, komisyoncunun başka bir taşıyıcı ile taşıma sözleşmesi akdettiğini gönderene bildirmemiş olması gerekir.

V. Taşıma İşleri Komisyoncusunun Taşıma İşini Üzerine Alma Hakkını Kullanmasının Sonuçları

A. Taşıma İşleri Komisyoncusunun Komisyonculuk Sözleşmesinden Doğan Hak ve Yükümlülüklerine Sahip Olmaya Devam Etmesi

Taşıma işleri komisyoncusunun taşımayı üzerine alması hâli, 6762 sayılı TTK'da da düzenlenmişti. Bu düzenlemenin kaynağı HGB'nin eski 412. paragrafıydı. Hem TTK hem de HGB'nin eski hâlinde, taşımayı üzerine alması durumunda komisyoncu taşıyıcı sayılıyor ve tamamen taşıma hukukuna tâbi oluyordu (TTK.m.814/2)⁴⁰. Ancak, bu durum, komisyoncunun, taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinden doğan yükümlülüklerinden kurtulması sonucunu doğuruyordu. 6102 sayılı TTK'da ise, taşıma işini üzerine alan komisyoncunun sadece, taşımadan doğan haklar ve yükümlülükler bakımından taşıyıcı veya taşıyan sayılacağı hüküm altına alındığından, taşıma işleri komisyonculuğu için TTK'da öngörölmüş hükümler de komisyonculuktan sayılan faaliyetler bakımından uygulanabilecektir.

B. Komisyoncunun Taşımadan Doğan Haklar ve Yükümlülükler Bakımından Taşıyıcı veya Taşıyan Sayılması

Az önce de belirttiğimiz üzere, taşıma işini üzerine alan komisyoncu 6762 sayılı TTK'da taşıyıcı sayılıyordu (TTK.m.814/1). 6102 sayılı TTK'da ise, taşıma işini üzerine alan komisyoncu, sadece, taşımadan doğan haklar ve yükümlülükler bakımından taşıyıcı ve taşıyan

---

Schäden an Gütern, Unter besonderer Berücksichtigung des Lufttransportes und der Allgemeinen Bedingungen des Schweizerischen Spediteurverbandes (AB SSV), Zürich, 2001, s. 110-111.

⁴⁰ İsviçre Hukuku bakımından aynı yönde *Oser, H.; Schönenberger, W.*; Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, V. Band: Das Obligationenrecht, 3. Teil: Art. 419-529, Zürich 1945, Art. 439, 33; Becker, Art.439, 4.

sayılmaktadır. Bu hâliyle hüküm, esasen karma sözleşmeler için geçerli bir ilkeyi belirtmektedir⁴¹.

TTK'nın 926. maddesinde, taşıyıcı ve taşıyan terimleri kullanıldığı için, diğer taşıma türlerinde; örneğin, havayolu taşımasında komisyoncusunun taşıma işini üzerine alması hâlinde, bu hükmün uygulanıp uygulanmayacağı sorusu akla gelebilir. ⁴². Bu hususla ilgili olarak, TTK'nın gerekçesinde herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Buna karşılık, Mehaz 25 Haziran 1998 tarihli Alman Taşıma Hukuku Reform Kanunu Gerekçesi'nde, "taşıyıcı" ve "taşıyan" terimleri kullanılarak, taşıma işleri komisyonculuğuna ilişkin hükümlerin, kanunun, sadece, ilk kısmı için değil, tüm taşıma işleri, bu arada deniz yoluyla eşya taşımaları bakımından da geçerli olduklarının açıklığa kavuşturulduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla, taşıma işleri komisyoncusu, taşıma işini, diğer taşıma türleri ile de gerçekleştirebilme hakkına; dolayısıyla da söz konusu hüküm, diğer taşıma türleri bakımından da uygulanma kabiliyetine sahiptir. Buna göre, taşımanın gerçekleştirildiği taşıt türüne göre, taşıma işleri komisyoncusunun tâbi olduğu kurallar da değişecektir. Bu hususta, karayoluna ilişkin hükümlerin yanı sıra deniz taşımalarına ilişkin hükümler veya CMR hükümleri de uygulama alanı bulabilecektir. Taşıma işleri komisyoncusunun, taşımayı farklı taşıma aracı türleri ile gerçekleştirdiği hâlde ise, TTK'nın "Değişik Tür Araçlar ile Taşıma"yı düzenlediği 902. vd maddeleri uygulanmalıdır⁴³.

Taşıma işini üzerine alan taşıma işleri komisyoncusunun, taşımadan doğan haklar ve yükümlülükler bakımından taşıyıcı ve taşıyan sayılmasını öngören hüküm emredicidir (bkz. TTK.m.854).

Her iki ilişkinin bir arada bulunması sonucunda, uygulanması gerekli hükümler de değişeceğinden, hangi yükümlülüklerin komisyonculuk faaliyeti kapsamında, hangilerinin taşıyıcılık faaliyeti kapsamında üstlenildiğinin tespit edilmesi gerekliliği doğar. Gerçi,

---

⁴¹ Koller, § 458, 1.

⁴² Bydlinski, Münchener Kommentar, § 458, 7; Koller, § 458, 6.

⁴³ Aynı yönde Koller, § 458, 22; Krien/Andresen/Valder, § 458, 26.

hukukumuz bakımından ülke içi taşımalarda taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğu taşıyıcıya benzer düzenlendiğinden,⁴⁴ bu husus önemli olmayabilir; fakat sınır ötesi taşımalarda uygulanacak hükümler değişeceğinden konu önem arz eder. Bu hususta ayırım noktası; gönderene, taşıma sözleşmesinin bir taşıyıcıyla yapılmış olması hâlindeki pozisyonunu, taşıma işinin bizzat üstlenilmesi hâlinde de sağlamak olmalıdır⁴⁵. Zira, taşıma işleri komisyoncusunun, taşıma sözleşmesini üçüncü bir kişi ile yapması hâlindeki hukuki durumun, taşımayı bizzat gerçekleştirmesinden farklı olmaması gerekir⁴⁶. Bu nedenle, komisyoncu; örneğin, eşyanın yüklenmesi görevini de üstlenmişse, taşıma işini üzerine alma hakkını kullanması hâlinde de bu, komisyonculuk faaliyeti kapsamında yerine getirmesi gereken bir yükümlülük olarak kalmaya devam edecektir. Çünkü söz konusu yükümlülük, taşıyıcı tarafından yerine getirilmesi gereken yükümlülükler arasında sayılmamıştır. Zira yükleme ile ambalajlama, işaretleme ve boşaltma gibi yükümlülükler TTK'nın 862. ve 863 maddelerine göre, gönderenin üzerindedir. Özetle, komisyonculuk sözleşmesinden kaynaklanan yükümlülüklerin ihlâli hâlinde taşıma işleri komisyonculuğuna ilişkin hükümler uygulanır. Taşımayla doğrudan bağlantılı olarak yerine getirilmesi gereken tüm faaliyetler ise, taşımanın gerçekleştirildiği türe ilişkin hükümlere tâbidir.

Taşıma işini bizzat üstlenen ve bunu, sözleşmede belirlenen taşıma türünden farklı bir tür ile; örneğin, sözleşmede taşımanın karayoluyla yapılması kararlaştırılmış olmasına rağmen taşımayı, havayoluyla gerçekleştirmiş olan taşıma işleri komisyoncusunun, bu şekildeki, sözleşmeye aykırı davranışı dolayısıyla sorumluluğu hangi hükümlere tâbi olacaktır?. Bir kısım yazarlar, böyle bir durumda, taşıma işleri

---

⁴⁴ “Taşıma işleri komisyoncusu, zilyetliğinde bulunan eşyanın zıyandan ve hasarından sorumludur. 876 ilâ 878 inci, 880 ve 881 inci maddeler ile, 882 nci maddenin birinci, ikinci ve dördüncü fıkraları ve 883 üncü, 885 ilâ 887 nci maddeler kıyas yoluyla uygulanır”, TTK.m.928/1.

⁴⁵ Krien/Andresen/Valder, § 458, 16; aynı yönde bkz. Koller, § 458, 10.

⁴⁶ Yavuz, s. 198; Koller, § 458, 10.

komisyoncusunun, taşıma türünü taşıyıcı sıfatıyla belirlediğini bu nedenle, sorumluluğunun taşıyıcının tabi olduğu hükümlere göre belirlenmesi gerektiğini ifade etmektedirler⁴⁷. Diğer bazı yazarlar ise, kanaatimizce de haklı olarak, sorumluluğun, TTK'nın komisyonculuk hükümlerine göre belirlenmesi ve 928. maddenin 2. fıkrasının uygulanması gerektiğini; zira, taşıma işini üstlenen taşıma işleri komisyoncusunun, taşıma türünü, zaman olarak taşıyıcının belirlenmesinden önce, organizasyon aşamasında belirlediğini ifade etmektedirler⁴⁸. Buna karşılık, söz konusu hâlde, taşımanın gerçekleştirildiği sırada meydana gelen zararlar bakımından ise, taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğu, taşımanın fiilen gerçekleştirildiği türün tâbi olduğu hükümlere göre belirlenir⁴⁹.

Taşıma işini, taşımanın bir kısmı için üstlendiği durumda acaba, taşıma işleri komisyoncusu hangi hukuki rejime tâbi olacaktır? Eski HGB zamanında (Taşıma Hukukuna İlişkin Reform Kanunu'ndan önce) Alman Federal Yüksek Mahkeme'si (BGH), bu sorunu toplu bakış (Gesamtbeurteilung) yaklaşımı ile çözüme yoluna gitmiştir⁵⁰. Buna göre, böyle bir durumda, taşımanın tümü için tek bir türe ilişkin taşıma hukuku kuralları bağlayıcı olmaktaydı. Bu nedenle, taşıma işini üzerine aldığı kısım bakımından taşıma işleri komisyoncusu, üzerine almadığı kısma uygulanacak hukuka tâbi olabilmekteydi. Bu içtihatlardan bir kısmı, görüşlerini; toplu bakış yaklaşımının, gönderene, komisyoncunun hangi sorumluluk rejimine tâbi olacağı bilgisini önceden verebilmesine dayandırmışlardır⁵¹. Diğer bir kısmı ise, taşımanın en uzun olarak gerçekleştiği, bir başka ifadeyle taşımanın ağırlığını oluşturan kısma uygulanması gereken hukukun, tüm taşıma bakımından da geçerli olması gerektiği fikrine dayandırmışlardır⁵². Görüldüğü üzere, komisyoncunun

---

⁴⁷ Koller, § 458, 12.

⁴⁸ Gass, § 458, 29; Ruß, § 458, 4; Bydlinski, Münchener Kommentar, § 458, 68.

⁴⁹ Bydlinski, Münchener Kommentar, § 458, 69.

⁵⁰ BGH'nin 03.03.1972 tarih ve I ZR 55/70 sayılı kararı, NJW 1972, s. 866 vd.

⁵¹ BGH'nin 13.10.1983 tarih ve I ZR 157/81 sayılı kararı, VersR 1984, s. 680; OLG Köln'ün 15.11.1982 tarih ve 7 U 169/81 sayılı kararı, VersR 1983, s. 486 vd.

⁵² BGH'nin 14.6.1982 tarih ve II ZR 231/81 sayılı kararı, NJW 1982, 1943; OLG Düsseldorf'un 13.7.1978 tarih ve 18 U 176/76 sayılı kararı, VersR 1978, 1016.

sorumluluğunu tüm taşıma için uygulanacak hukuka göre belirlediklerinden, bu kararlar, taşıma işleri komisyoncusunun kendi kısmında çıkan bir zararda daha ağır bir sorumluluk rejimine tâbi olması gerekirken, sorumluluğunun hafiflemesine yol açarak, gönderenin haklarını kötüleştirme tehlikesine sahiptiler⁵³.

Federal Mahkeme, eski HGB'ye ilişkin daha yeni kararlarında ise, zararın gerçekleştiği kısma uygulanması gerekli hukuku uygulayarak toplu bakış içtihadından ayrılmıştır⁵⁴. Buna göre, zarar, taşıma işleri komisyoncusunun taşımayı üzerine aldığı kısımda ortaya çıkmışsa, komisyoncu, o kısım için geçerli taşıma hukuku hükümlerine göre sorumlu olmalıydı. Zararın, hangi kısımda ortaya çıktığı bilinmiyorsa ve gönderen, zararın, komisyoncusunun taşıma işini üzerine aldığı kısımda çıktığını iddia ediyorsa, bu durumda taşıma işleri komisyoncusu zararın kendi kısmında ortaya çıkmadığını ispat etmeliydi. Bu görüş, taşıma işini üzerine alan komisyoncusunun taşıyıcı sayıldığı 6762 sayılı TTK'dan farklı olarak, taşıma işleri komisyoncusunun, sadece, taşımadan doğan haklar ve yükümlülükler yönünden taşıyıcı veya taşıyan sayıldığı mehz HGB'nin 458. paragrafında ve 6102 sayılı TTK'da vücut bulmuştur. Dolayısıyla, taşıma işini, taşımanın bir kısmı için üstlenen taşıma işleri komisyoncusuna, o kısım için taşıyıcıya uygulanması gereken taşıma hukuku kurallarının uygulanması gerekir. Ancak, zararın bildiri ve zamanaşımı bakımından taşımanın gerçekleştirildiği kısma uygulanacak hukuk değil, sırasıyla TTK.m.904/1 ve 904/2 uygulanmalıdır⁵⁵. Zira, zararın bildiri bakımından, gönderenin, zarar muayenesini her kısmın sonunda yapabilmesi mümkün olmayacaktır. Aynı şekilde, zamanaşımı bakımından da taşıma işleri komisyoncusunun taşımayı üstlendiği kısmın ne zaman sona erdiğinin tespiti güçlük arz eder.

---

⁵³ Helm, §§ 412- 413, 57; Koller, § 458, 15.

⁵⁴ BGH'nin 24.06.1987 tarih ve I ZR 127/85 sayılı kararı, NJW 1988, 640.

⁵⁵ Koller, § 458, 19-20.

C. Taşıma İşleri Komisyoncusunun Taşıma Ücretini İsteyebilmesi

Yukarıda da belirttiğimiz üzere, komisyoncunun taşıma işini üzerine aldığı bir durumda gönderen ile arasında komisyonculuk ilişkisi yanında taşıma ilişkisi de doğduğundan, kendi faaliyeti için isteyeceği ücretin yanı sıra olağan taşıma ücretini de isteme hakkı vardır (TTK.m.926). Olağan taşıma ücreti, komisyoncunun taşımayı gerçekleştirdiği taşıt türüne uygulanacak hükümlere göre belirlenir. Bu hâlde taşıma işleri komisyoncusu, ücretin ödenmesini hem gönderenden hem de TTK'nın 871. maddesindeki şartlar dairesinde gönderilenden isteyebilir. Komisyoncunun taşıma işi için isteyebileceği ücret, fiilen bu iş için harcadığı miktar değil, piyasadaki olağan taşıma ücretidir. Taşıma işleri komisyoncusunun, olağan ücret yanında, aynı durumda bir taşıyıcının TTK'nın 870. maddesi kapsamında talep edebileceği ölçüde, masrafinin tazminini de isteme hakkı vardır⁵⁶.

Eşyanın taşınmasını bizzat üstlenmesi hâlinde, komisyoncunun taşıma işi dolayısıyla isteyebileceği taşıma ücreti, eşyanın gönderilene teslim edilmesiyle muaccel olur (TTK.m.870/1).

Taşıma işleri komisyoncusunun, taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi uyarınca isteyebileceği komisyonculuk ücreti ise, şayet, eşya daha önce zilyetliğine geçmişse, komisyoncunun taşımayı bizzat gerçekleştireceğini açıkladığı anda; eşya henüz zilyetliğinde değilse, zilyetliğine geçtiği anda muaccel olur⁵⁷. Bu hâlde, taşıma işleri komisyoncusunun taşımaya başlayıp başlamamasının muacceliyet üzerinde bir etkisi yoktur⁵⁸.

---

⁵⁶ BT-Drucksache 13/8445, s. 110.

⁵⁷ Ruß, § 458, 5.

⁵⁸ Aksi görüş için bkz. Bydlinski, Münchener Kommentar, § 456, 16, yazar, böyle bir durumda, ücretin taşımının başlaması ile muaccel hâle geleceğini belirtmektedir.

VI. Taşıma İşleri Komisyoncusunun Taşıma İşini Üzerine Alma Hakkı Bakımından Gerçek Olan ve Gerçek Olmayan Üstlenme Ayrımı

Taşıma işinin bizzat üstlenilmesi bakımından gerçek olan (*echten Selbseintritt*) ve gerçek olmayan üstlenme (*unechten Selbseintritt*) ayrımının da incelenmesi gerekir. Gerçek olan üstlenmede, taşıma işleri komisyoncusu, taşıma işini bizzat kendi aracı ile gerçekleştirir⁵⁹. Gerçek olmayan üstlenmede ise, komisyoncu, taşıma işini başka bir taşıyıcıya gördürür.

TTK'nın, taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin düzenlendiği kısmında, gerçek olmayan üstlenmenin geçerliliği hakkında herhangi bir hüküm öngörülmemiştir. Alman⁶⁰ ve İsviçre⁶¹ doktrininde, gerçek olmayan üstlenmenin de geçerli olduğu, komisyoncunun, eşyanın taşınmasını bizzat üzerine aldığı durumda, taşımayı kendi yerine geçen alt taşıyıcıya yaptırabileceği ifade edilmektedir. Ancak, komisyoncunun, taşıma işini üzerine alma iradesine sahip olduğu anda, taşımayı olağan ücretin altında gerçekleştirmeye hazır bir taşıyıcının varlığından haberdar olması ve fiili taşımayı da bu taşıyıcıya gördürmesi hâlinde, kazancını aradaki ücret farkı kadar arttırmayı amaçladığı ve bu nedenle, gönderenin zararına hareket ettiğinin kabul edilmesi gerektiği belirtilmektedir⁶². Bu son hâlde, gönderenin, taşıma işi için sorumlu olduğu ücret, olağan ücret miktarı değil, komisyoncunun alt taşıyıcıya ödediği gerçek taşıma ücreti miktarı kadar olmalıdır. Zira, gönderen, komisyoncunun taşımayı bizzat üstlenmesi nedeniyle, taşıma işinin üçüncü bir kişi tarafından yerine getirilmesinden daha elverişsiz bir duruma sokulmamalıdır⁶³. Buna karşılık, taşıma işleri komisyoncusunun, taşıma işini bizzat gerçekleştireceğini açıkladıktan sonra, bu işi olağan ücretten daha uygun

⁵⁹ Krien/Andresen/Valder, § 458, 12.

⁶⁰ Helm, §§ 412- 413, 81, Gass, § 458, 14; Koller, § 458, 5; Jungfleisch, s. 33; aksi yönde Bydlinski, Münchener Kommentar, § 458, 42.

⁶¹ Oser/Schönenberger, Art. 436, 2; Gautschi, Art.436, 3a.

⁶² Fremuth; F.; Thume, K.-H.; Kommentar zum Transportrecht, Paragraphen 407- 475 h HGB, WA und ADSp., Heidelberg, 2000, § 458, 7; Krien/Andresen/Valder, § 458, 8.

⁶³ Becker, Art. 436, 12.

bir ücrete gerçekleştirebilecek bir alt taşıyıcı bulduğu durumda ise, gönderenden, bu iş için talep edeceği ücret olağan taşıma ücreti miktarı olmalıdır⁶⁴.

Hukukumuz bakımından ise, 6762 sayılı TTK'nın, komisyoncunun taşıma işini üzerine alması durumunun düzenlendiği 814. maddesinde gerçek olan ve olmayan üstlenme ayrımı yapılmıştı. Bu maddede, komisyoncunun eşyayı kendi vasıta ve adamları ile taşıyabileceği gibi, kendi yerine geçen taşıyıcılara da taşıtabileceği öngörülmüştü. Ancak, taşıma işleri komisyoncusunun, eşyayı kendi yerine geçen taşıyıcılara taşıtabileceği ifadesi, 6102 sayılı TTK'ya alınmamıştır. Aksine, 6102 sayılı TTK'nın 926. maddesinde, taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın taşınmasını "bizzat" üstlenebilmesi ve bu hakkını "kullanmasından" bahsedilmiştir. Bu nedenle, komisyoncunun, taşıma işini mutlaka kendi vasıta ve adamları ile gerçekleştirmesi gerektiği; yani, gerçek olmayan üstlenmenin geçerli olmadığı ve bu hâlde komisyoncunun taşımadan doğan haklar ve yükümlülükler yönünden taşıyıcı veya taşıyan sayılamayacağı söylenebilir⁶⁵. Ancak, TTK'nın 926. maddesinde "üstlenme" terimi kullanıldığından, taşıma işleri komisyoncusunun, taşıma işini mutlaka kendi vasıta ve adamları ile gerçekleştirmesinin gerekmediği kanaatindeyiz⁶⁶.

---

⁶⁴ Ruß, § 458, 5.

⁶⁵ Bock, C.; Die Haftung des Spediteurs bei Straßegütertransporten, Baden-Baden 2005, s. 93-94.

⁶⁶ Belirtmek gerekir ki, KTK (Karayolu Taşıma Kanunu)'na göre, taşıma işleri komisyonculuğu yapılabilmesi için yetki belgesi alınması zorunludur (m.5). Aynı kanunun 10. maddesinde ise, taşıma işleri komisyonculuğu yetki belgesine sahip olanların taşıyıcı yetki belgesi almadan kendi nam ve hesaplarına taşıma yapamayacakları ve yaptırılmayacakları hüküm altına alınmıştır (1. fıkra). Ayrıca, taşıma işleri komisyoncularının, kendi namlarına eşya taşıtabilmeleri için bu taşımaları bir gönderen hesabına yapmalarının zorunlu olduğu belirtilmiştir (2. fıkra). Bu maddeye aykırı davranan taşıma işleri komisyoncularının ikibin Türk Lirası idari para cezası ile cezalandırılacağı da hükme bağlanmıştır (KTK.m.26/e). Görüldüğü üzere, taşıyıcı yetki belgesi olmayan bir taşıma işleri komisyoncusu, taşımayı, sadece, kendi adına ve gönderen hesabına yaptırabilecektir. Kendi ad ve hesabına taşıma yapmak veya yaptırmak isteyen bir taşıma işleri komisyoncusunun taşımacı yetki belgesine sahip olması gerekmektedir. Bir başka deyişle, taşımayı kendi namına başkası hesabına yaptıran taşıma işleri komisyoncusunun,

SONUÇ

Kural olarak, taşıyıcının fiillerinden sorumlu olmayan taşıma işleri komisyoncusunun, taşıma işini bizzat yerine getirmeyi üstlenmesi hâlinde, taşımadan doğan haklar ve yükümlülükler yönünden taşıyıcı veya taşıyan sayılması; bir başka deyişle, taşıyıcı gibi sorumlu tutulması son derece yerindedir. Zira aksi bir düzenleme, gönderenin menfaatlerine aykırılık teşkil ederdi. Çünkü söz konusu hâlde, taşıma işleri komisyoncusu gönderen değil, kendi hesabına hareket etmektedir.

Taşıma işini üzerine alan taşıma işleri komisyoncusu, taşımanın yerine getirilmesinden de sorumlu olur ve eşyanın taşınması sırasındaki sorumluluğu, TTK'nın 928. maddesine göre değil, taşıyıcı için öngörölmüş hükümlere göre belirlenir. Bir edimin taşımaya ilişkin olup olmadığı, onun, taşımacılık faaliyetinin özünden sayılan bir faaliyet olup olmadığına göre belirlenmelidir. Bu bakımdan taşımayla doğrudan bağlantılı olarak yerine getirilmesi gereken tüm faaliyetler, taşıma hukukuna tâbi olurlar. Taşıma işleri komisyonculuğundan sayılan yükümlülüklerin ihlâli hâlinde ise, TTK'nın taşıma işleri komisyoncusuna ilişkin hükümleri uygulanmalıdır.

---

taşımacı yetki belgesi alması gerekmezken; bu işi kendi ad ve hesabına yapması veya yaptırmaması hâlinde bu belgeyi de haiz olması şarttır. Bu hüküm, taşıma işleri komisyoncusunun, taşımayı bizzat gerçekleştirmesi bakımından kabul edilebilirse de, taşımayı üstlenen komisyoncunun taşımayı başka bir kişiye gördürmesini (gerçek olmayan üstlenme) engeller niteliktedir.

KAYNAKÇA

- Arkan, Sabih;** Ticarî İşletme Hukuku, 15. Baskı, Ankara, 2011 (Kısaltma: Ticarî İşletme)
- Arkan, Sabih;** Karada Yapılan Eşya Taşımalarında Taşıyıcının Sorumluluğu, Ankara, 1982 (Kısaltma: Sorumluluk)
- Arkan, Sabih;** “Taşıma İşleri Komisyoncusunun Borçlarını ve Sorumluluğunu Düzenleyen Hükümler”, AÜHFD, Yıl 1980, C. 37, S. 1-4 (Kısaltma: Borçlar ve Sorumluluk)
- Baumbach, Adolf; Hopt, Klaus; Merkt, Hanno;** Handelsgesetzbuch, 34. Auflage, München, 2010
- Becker, Herman;** İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi, Çeşitli Sözleşme İlişkileri, Bern, 1934, Çev. Suat Dura
- Bock, Christian;** Die Haftung des Spediteurs bei Straßegütertransporten, Baden-Baden 2005
- Bydlinski, Peter;** Münchener Kommentar zum Handelsgesetzbuch (Schmidt, Karsten; Herber, Rolf; Czerwenka, Beate v.d.), München, 2009
- Fremuth; Fritz; Thume, Karl-Heinz;** Kommentar zum Transportrecht, Paragraphen 407- 475 h HGB, WA und ADSp., Heidelberg, 2000
- Gass, Wolfram (Boujong, K; Ebenroth, C.T.; Joost, D.);** Handelsgesetzbuch, Band 2, § 343-475 h, Transportrecht Bank-und Börsenrecht, München, 2001
- Gautschi, Georg;** Berner Kommentar zum Schweizerischen Zivilrecht, Das Obligationenrecht, 2. Abteilung, Die Einzelnen Vertragverhältnisse, 6.Teilband, Besondere Auftrags-und Geschäftsführungsverhältnisse sowie Hinterlegung, Bern, 1962

- Joachim, Willi;** v.d., Heymann- Handelsgesetzbuch (ohne Seerecht), Cilt 4, §§ 343-475h, 2005
- Jungfleisch, Horst;** Der Selbsteintritt des Spediteurs, Frankfurt am Main; Bern; New York ; Nancy, 1984
- Helm, Johann Georg;** Speditionsrecht, 2. völlig neu bearbeitete Auflage, Berlin, 1986
- Koller, Ingo;** Transportrecht, Kommentar zu Spedition, Gütertransport und Lagergeschäft, München, 2007
- Krien, Erich; Andresen, Bernd; Valder, Hubert;** Speditions-, Fracht- und Lagerrecht, Berlin, 2000
- Montanaro, Giovanna;** Die Haftung des Spediteurs für Schäden an Gütern, Unter besonderer Berücksichtigung des Lufttransportes und der Allgemeinen Bedingungen des Schweizerischen Spediteurverbandes (AB SSV), Zürich, 2001
- Oser, Hugo; Schönenberger, W.;** Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, V. Band: Das Obligationenrecht, 3. Teil: Art. 419-529, Zürich 1945
- Ruß, Werner (Glanegger, P.; Kirnberger, C.; Kusterer, S.; Selder, J.; Stuhlfelner, U.);** Heidelberger Kommentar zum Handelsgesetzbuch, Handelsrecht Bilanzrecht Steuerrecht, Heidelberg, 2007
- Seçer, Öz;** Alım Satım Komisyonculuğu Sözleşmesi, İstanbul, 2013
- Yavuz, Cevdet;** Türk-İsviçre ve Fransız Medeni Hukuklarında Dolaylı Temsil, İstanbul, 1983
- Von Tuhr, Andreas;** Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı, C:1-2, Ankara, 1983, Çev. Cevat Edege

KISALTMALAR

Art.	: Artikel
Aufl.	: Auflage
BeckRS	: Beck-Rechtsprechung
BGE	: Entscheidungen des Schweizerischen Bundesgerichts (İsviçre Federal Mahkemesi Kararı)
BGH	: Bundesgerichtshof (Alman Federal Temyiz Mahkemesi)
Bkz.	: Bakınız
BR	: Bundesrat (Almanya Federal Konseyi)
BT	: Bundestag (Almanya Federal Meclisi)
C	: Cilt
CMR	: Karayolunda Uluslararası Eşya Taşıma Sözleşmesi Hakkında Konvansiyon
dpn	: Dipnot
E	: Esas
EBK	: Eski Borçlar Kanunu
HD.	: Hukuk Dairesi
HGB	: Handelsgesetzbuch (Alman Ticaret Kanunu)
K	: Karar
KTK	: Karayolu Taşıma Kanunu
LG	: Landgericht (Alman İlk Derece Mahkemesi)
m	: Madde
NJW	: Neue Juristische Wochenschrift
OLG	: Oberlandesgericht (Alman İstinaf Mahkemesi)
RG	: Resmi Gazete
S	: Sayı
s	: sayfa

TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TranspR	: Transportrecht
TRG	:Transportrechtsreformgesetz - (Alman Taşıma Hukuku Reform Kanunu)
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
vd.	: ve devamı
VersR	: Versicherungsrecht
YKD	: Yargıtay Kararları Dergisi